

ישמע, שנאמר... — המשותף לד' דברים הללו הוא לכאורה הנספח שהוא נטפל באמת, ונוהג בעצמו מנהג של קבע; —
ובטבע, הוא סובין הטפל לגרעין ונקשר ומתאחד בו, ובאמת מה לתבן את הבר ולנקלה עם הנכבד. קל ממנו חתן הנטפל למשפחה ועושה עצמו בן בית, והוא מצד התקשרות אנושית שהיא פחותה מן הטבעית, ועל כן צריך להכיר את מקומו, וזהו כבודו. קל ממנו אורח מכניס אורח, שאין שום התקשרות ממשית וקבועה אלא קירוב דעת בעלמא, ואם נוהג מנהג בעה"ב אין קל ממנו, אלא זה המשיב דבר בטרם ישמע, היינו בטרם ישמע ויבין ויכנס בכלל לתוך הענין, כבר הוא משיב דבר כאילו בא בסוד חכמים, והוא גולם גמור.

דף צט

באורים, ענינים וטעמים

'מקום ארון וכרובים אינו מן המדה' — מנס זה יש להבין, שלאדם השלם, שכל צרכיו נעשים על פי התורה — אין ענין גשמי, כי גם כל עניני חייו הגשמיים, כאכילה ושתייה וכדו' — תורה הם, וכולו קודש. וגם הגוף יכול להיות קודש כנשמה, עד שיימצא שאין לגופו מקום ותפישה בעולם הגשמי, כי כל פעולותיו עושים רצון ה' ונמצא שכולו קודש. ('דרש משה' — לקוטי ש"ס, עמ' קפא. וע"ש עוד בסוף דרוש יד. וע"ע 'בן יהודע').

— התורה אינה שוכנת אלא בכלי כזה שאינו מן המדה, היינו במי 'שאינו תופס מקום'. ('שיה שרפי קדש' — ה).

'ודלמא זה שלא כנגד זה הווי קיימי' — כתב בספר 'בן יהודע', שאין לפרש על גוף הכרובים, כי ודאי עמדו במקביל, אלא על הכנפיים, שמא של אחד היו פרושים כלפי מעלה ושל חברו ביושר. ומה שאמרו להלן 'ודלמא שלחופי הווי משלחפי' — כלומר, שניהם פרושים ביושר, אלא שכנף האחד היה נכפף קצת ונכנס תחת חברו.

'דתניא אונקלוס הגר אמר...' — ... וגם נראה דאין להוציא גר מהשגת רוח הקדש, דאונקלוס הגר, ודאי תרגום התורה חיבר ברוח הקדש, והוא גם כן תנא דברייתא ב"ב צט. ומאחר דנקבע המימרא בברייתא ובתלמוד, ודאי הם דברי אלקים חיים ומכלל חידושי תלמיד ותיק שנאמר למשה דהוא בכלל רוח הקדש של החכמים... ('ישראל קדושים' עמ' 60).

(ע"ב) 'משום חשד אשתו' — ובכך מתקשר למשנה הקודמת, שמילתא אגב אורחא אשמעינן שאין לחתן לדור בבית חמיו משום חשד. ופעמים הרבה בש"ס עולה הקשר בין המשניות מתוך סוגית הגמרא דווקא. ('בדרך טובים')

'נתנו לו דרך מן הצד מדעת שניהן, נכנס בשעה שהוא רוצה... ומכניס לתוכה תגרין' — בטור חו"מ (קסט) מועתק 'נתן לו דרך', ואינו מובן לפי"ז מהו 'מדעת שניהם'. וכנראה הגרסא

הנכונה 'נתנו לו' והיינו בית דין, (כמפורש כאן ברבנו גרשום, ולעיל פב: ברשב"ם), ורצה לומר שפישרו ביניהם ע"י בורות וכד', דמאחר שהווקקו לב"ד, בית דין עושים מתחילה כראוי וכהוגן ונותנים מן הצד כדי שיוכל להכניס תגרין וכו' ולא יבואו כל יום לידי ויכוחים. ועל כן לא מדובר במשנה על נתנו לו באמצע, כי אין ב"ד עושין כן. ובנתן לו בעצמו דרך מן הצד, נראה שדינו כבאמצע, דהרי ברישא דמתני' לא נאמר באמצע דווקא. (בדרך טובים)

'בית הקילון' — על שם הכד ששואבים בו שם, המכונה גם 'קלת', (זכדה על שכמה' מתרגמינין: 'וקולתה'. והוא כינוי כללי לכלי שיש לו בית קיבול — 'זרק לה לתוך קלתה' וכו'), שלא כאמת מים שמושכים ממנה לשדות. (עפ"י הגהות ר"ג לפשיץ)

דף ק

'אמר רב גידל אמר רב: כגון שאבדה להם דרך באותה שדה. אי הכי אמאי אמר רבה בר רב הונא אמר רב אין הלכה כר"א?...' — ואין לומר שכוונתו 'אין הלכה כר"א' — במה שבררו הרבים לעצמם, כי מן הדין שבעל השדה יבור להם או יביאו ראייה ויטלו — לא היא, שמסימת הלשון משמע שפסק שאין לו דרך בכלל, שאל"כ היה לו לומר 'אלא בורר הוא להם'. (עפ"י רשב"א)

'וטעמא מאי? משום דרב יהודה דאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו...' — המהרש"ל פרש, ששאלת 'טעמא מאי' מתייחסת גם לר' אליעזר, מאחר שאינו מדבר באבדה להם דרך (לדעת רבה בר"ה), הלא גזילה היא ביד הרבים, וכמו ששאלו לעיל. ותרצו, משום דרב יהודה, כלומר, כיון שבררו מעצמן וידע ושתק, הרי זו כמחילה. אבל במשנה שנתן להם הדרך מרצונו — הכל מודים שאסור לקלקלו והרי זו מחילה ממש. ומה ששאלו 'ור' אליעזר, רבים במאי קנו ליה?' — אמנם תחשיב שתיקתו כמחילה, סוף סוף במה יזכו הרבים שלא יוכל לחזור בו. או אפשר שכך השאלה: כיצד אתה מחשיב שתיקתו כמחילה, והלא לא עשו מעשה קנין, ומה בכך שבררו.

(א). וע"ע במהרש"א. ואמנם הראשונים לא פרשו כן. ואף יש שגרסו להדיא 'מתניתין טעמא מאי' — ע' רשב"ם; שו"ת הרשב"א ח"א אלף קנב.

ובהגהות 'מלא הרועים' כתב: 'ודברי רש"ל נכונים ומיושבים ע"ז כמה קושיות בסוגיא למעיין'.

ב. שיטת בעל המאור, דלא כשא"ר, שגם לדעת רבה בר"ה, משנתנו אליבא דר"א דאית ליה 'אסור לקלקלו' אף בכגון מחילה בטעות, אבל להלכה קי"ל כרבנן ואין אומרים 'מיצר שהחזיקו...' אלא במחילה גמורה, אבל בנידון משנתנו — מה שנתן לא נתן, וחזור אליו.

ג. מש"כ רשב"ם על 'מיצר שהחזיקו בו רבים', שעשו מעשה בגוף הקרקע, להתיקנו להילוך — אפשר שכוונתו לחכמים דפליגי אר"א דלא קנה בהילוך, אך שטח שכל יעודו להילוך, הוי כשביל של כרמים דסגי בהילוך גרידא לכו"ע. וע' בשו"ת הרשב"א ח"א אלף קנב ושו"ת רשב"ש ד. וע' ב'פתחי תשובה' חו"מ שעז — פרטים נוספים).

'אמר ר' אלעזר: מ"ט דר' אליעזר, דכתיב 'קום והתהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך

דף צט

קנת. כרובים שעשה שלמה — ממה היו עשויים, כיצד היו עומדים ומהי מידתם?

הכרובים שעשה שלמה היו מעץ שמן מצופין זהב, עומדים על רגליהן בקרקע הבית (מחוברין לו. ע' ריעב"ץ), אחד מימין הארון ואחד לשמאלו — בצד מערב, (רשב"ם). ויש שיטות חלוקות בדבר — ע' בתוס' לעיל כה. בשם ריעב"א; 'מנחת חינוך' צה, יג), ובכנפים פרושות, קצה כנף האחד נוגע בכותל הצפוני של קדש-הקדשים, וכנף חברו המרוחק מגיע לכותל דרומי. (ואפשר שעמדו בקו אלכסוני ולא ישר, או בשני קוים אלכסוניים הנפגשים באמצע. ע' מהרש"א).

לדעה אחת היו פני הכרובים איש אל אחיו — בזמן שישראל עושיין רצונו של מקום, ובזמן שאין עושיין — פניהם לבית. לדעה אחרת היו פונים איש אל אחיו ומצודדים לבית, כתלמיד הנפטר מרבו. (וגם דמותם כדמות תינוקות של בית רבן). משך כל כנף — חמש אמות. הכנפים, אפשר שהיו כמבנה של כנפי תרנגולים, המקורבים זה לזה ממעל לגוף, ואפשר שהיו מכופפין מעט, ואפשר שהכנפות הפנימיים שהגיעו זל"ז, היו משופלים ופרושים זה על זה מעט.

גובה הכרובים עשר אמות, (שליש מגובה הבית), ומקום הכרובים אינו מן המדה.

דפים צט — ק

קנט. א. מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו, נטלה ונתן להם מן הצד — מה דינו?

ב. רבים שבררו דרך לעצמם בשדה של פלוני — האם מה שבררו בררו?

ג. האם 'הילוך' קונה?

א. מה שנתן נתן, ושלו לא הגיעו, (לפי שמיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו, וגם את שלו הפסיד משום קנס. רשב"ם), שהרי נתנתו רעה ופוגעת בחלק מן האנשים, שמחמת עליהם את הדרך (רב אשי), או משום גזרה שמא יתן להם דרך עקלתון. (ר"ז משמיה דרבא). ולדעת רב משרשיא מדובר כשנתן דרך עקלתון, אבל בלא"ה — הגיעו. (בעל המאור כתב שלהלכה מה שנתן — לא נתן, אלא חוזר אליו, שהרי זו מחילה בטעות. ורק לדעת ר' אליעזר (שמשתנה אליביה) מה שנתן נתן. ואולם שאר הפוסקים חולקים על שיטה זו).

ב. רבי אליעזר אמר: מה שבררו בררו. ולפי דעה אחת מדבר כשאבדה להם דרך באותה שדה. ולפי דעה אחרת מדבר כשלא אבדה דרך וקונה בהליכתם, (ומזה ששתק ולא מיחה משמע שמחל. מפרשים), אלא שלדעה זו אין הלכה כר"א.

ג. לר' אליעזר, הילוך קונה. ולרבנן — אינו קונה אלא במעשה 'חזקה' המועיל לקרקע וכדו'. (והלכה כחכמים. חו"מ קצב, ט). מלבד בשביל של כרמים שאינו עשוי אלא להילוך — הילוך מועיל לקנותו לכל הדעות.

דף ק

קס. כיצד סדר 'מעמד ומושב' שעושיין אחר המיתה, ומהם פרטי הלכותיו?

סדר מעמד ומושב שעושיין על המת — במקום שנהגו בלבד — כך הוא: בחזרתן מן הקבר הולכין מעט ויושבים לנחם האבל, לספר בשבחי המת וכדומה, ולהרבות בבכי ולתת איש אל לבו לשוב בתשובה — כי חיי האדם הבל המה. ואומר להם עמדו יקרים עמדו, והולכים מעט, וחוזרים ויושבים ('שבו יקרים שבו'), ואומר לפניהם דברים